

ÜÇLÜ SORUMLULUK AÇIKLAMALARININ KAZANÇ YÖNETİMİ UYGULAMALARI ÜZERİNDE KISITLAYICI ROLÜ VAR MIDIR?¹

Elif ENSARİ ALPAY², İdris VARICI³

Öz

Her geçen gün özellikle borsada işlem gören işletmeler açısından raporlama içeriklerinin zenginleştiği böylece gönüllü açıklamaların genişletildiği görülmektedir. Kamuya açıklanan bu tür bilgiler sorumluluk bağlamında değerlendirilerek işletmelerin şeffaf ve hesap verebilir olduğunu gösterirken zorunlu olarak hazırlayıp sundukları finansal tablo bilgilerinin de manipüle edilmeden güvenilir ve şeffaf bir şekilde sunmaları beklenmektedir. Nitekim bu araştırmada işletmelerin üçlü sorumluluk açıklamaları seviyelerinin finansal tablo bilgilerinin manipüle edilmesini belirli bir düzeyde sınırlandırabileceği varsayımı altında analizler yapılmıştır. Araştırma sonucunda, işletmelerin çevre konulu açıklamalarının seviyesi arttıkça kazanç yönetimi uygulama ihtimalinin azalacağı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca işletmenin sermayesinin az sayıda ortak elinde bulundurmasının ve BİST Kurumsal Yönetim Endeksi'nde (XKURY) olmasının kazanç yönetimi uygulama ihtimali üzerindeki etkisinin negatif ve anlamlı olduğu; öte yandan aktif karlılık oranının kazanç yönetimi uygulama ihtimalini pozitif ve anlamlı düzeyde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üçlü Sorumluluk Açıklamaları, Gönüllü Açıklamalar, Kazanç Yönetimi
JEL Sınıflandırması: M10, M41, Q56

DO TRIPLE BOTTOM LINE DISCLOSURES HAVE A LIMITING ROLE IN EARNINGS MANAGEMENT PRACTICES?

Abstract

The reporting content is being enriched with each passing day, particularly in terms of companies traded on the stock exchange, and thus voluntary explanations are being expanded. Such information disclosed to the public is evaluated in the context of responsibility, and companies are expected to show that they are transparent and accountable and to present the financial statement information that they are required to prepare and present reliably and transparently manner without being manipulated. Analyzes were made under the assumption that the levels of triple liability disclosures of enterprises may limit the manipulation of financial statement information at a certain level. As a result of this research, it was found that as the level of environmental disclosures of enterprises increases, the probability of earnings management practices will decrease. Furthermore, the fact that the company has a small number of shareholders and is included in the BIST Corporate Governance Index (XKURY) has a significantly negative effect on the probability of earnings management practices, whereas the return on assets ratio has a significantly positive effect on the probability of earnings management practices.

Keywords: Triple Bottom Line Disclosures, Voluntary Explanations, Earnings Management
JEL Classification: M10, M41, Q56

¹Bu makale 2021 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı'nda tamamlanan "Endeks Oluşturulması Vasıtasıyla İşletmelerin Üçlü Sorumluluk Açıklamaları ve Kazanç Yönetimi İlişkisi: BİST'te Bir Uygulama" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

²Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, elif.ensarialpay@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0641-8155

³Prof.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, idris.varici@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1825-0289

1. Giriş

Bilindiği üzere işletmelerin sürdürülebilir bir yapıda varlıklarını devam ettirebilmeleri için mali sorumluluklarını yerine getirebilmeleri oldukça önemlidir, fakat yeterli değildir. 19. yüzyılın sonuna kadar işletmelerin birincil hedefleri sadece kazanç sağlamak iken özellikle 1900'lü yılların ikinci yarısından itibaren sorumluluk alanları genişlemiştir. Dolayısıyla karlılık, yatırım, finansman kararları vs. gibi finansal nitelikteki olaylar ile birlikte çalışan hakları, çevresel ve toplumsal hassasiyetler gibi sosyal nitelikteki hususlar artık işletmelerin hedefleri arasına girerek uzun dönemde değer yaratma gibi bir dönüşüm sürecine girilmiştir.

Söz konusu değişim süreci, işletmeler ile ilgilenen tarafların işletmeler hakkında bilgi aldıkları raporlama sistemlerini de etkilemiştir. Önceleri sadece hissedar odaklı hazırlanan ve geleneksel raporlama kapsamında sunulan bilgiler yeterli görülür iken paydaş odaklı yaklaşımın ve raporlamanın kapsam ve niteliğinde meydana gelen değişimler neticesinde işletme ile ilgilenen tüm tarafları ilgilendiren bilgilere ulaşmanın yolu açılmıştır. Söz konusu değişim ve gelişim süreci; faaliyet raporları, kurumsal sosyal sorumluluk raporları, sürdürülebilirlik raporları, üçlü sorumluluk raporları, entegre/tümleşik raporlar şeklinde farklı isimlerde raporlamaların oluşmasına neden olmuştur. Adı geçen raporların hepsinin hedefinde işletme ile bilgi kullanıcıları arasındaki bilgi asimetrisini azaltarak işletmenin daha şeffaf ve hesap verebilir bir yapıda olduğunu göstermek vardır. Bununla birlikte bu gibi raporlar, sürdürülebilirlik olgusunun işletmelerin tüm süreçlerinde bütüncül bir şekilde ele alındığının bir nevi göstergesi olarak kabul edilebilir. Nitekim işletmeler açısından sürdürülebilirliğin ölçülmesi önemli iken yönetilmesi ise zorunlu bir durumdur.

Söz konusu raporları hazırlayan işletmelerin; paydaşlarına enformasyon sağlamada, kaynakların ihtiyatlı kullanılması gayretiyle gelecek kuşaklara kaynak transferinin sağlanmasında, çalışanlarda birlik olma duygusunun pekişmesinde, potansiyel yatırımcılara karşı şeffaf ve hesap verebilir olduğunu kanıtlamada avantaj elde edeceği açıktır. Elbette kurumsal yapı içinde sürdürülebilir olmak adına ek maliyetlere katlanılarak üçlü sorumluluk boyutlarından sosyal, çevresel ve ekonomik açıklamaları gönüllü olarak yapan işletmelerin zorunlu olarak kamu ile paylaşmak durumunda oldukları finansal tablo bilgilerinin de manipüle edilmeden şeffaf ve güvenilir bir şekilde sunması beklenmektedir. Nitekim bu çalışmayla işletmelerin söz konusu gönüllü ve zorunlu açıklamalarındaki niyetlerinin birbirini destekler nitelikte olup olmadığı üçlü sorumluluk açıklamaları özelinde araştırılmak istenmiştir. Bu bağlamda gönüllü olarak yayınlanan üçlü sorumluluk açıklamaları ile kazanç yönetimi arasındaki ilişkinin araştırılması temel amaç olarak belirlenmiştir. Bu amaç için üçlü sorumluluk açıklamalarının kazanç yönetimini kısıtlayıcı bir etken olduğu düşünülerek üçlü sorumluluk açıklamalarının ölçümü için bir endeks çalışması gerçekleştirilmiştir. Oluşturulan bu endeks ile üçlü sorumluluk açıklamalarının boyutu ölçülerek kazanç yönetimi ile ilişkisi incelenmiştir.

2. İşletmelerin Üçlü Sorumluluk Açıklamaları Kapsamında Üçlü Sorumluluk Raporlaması

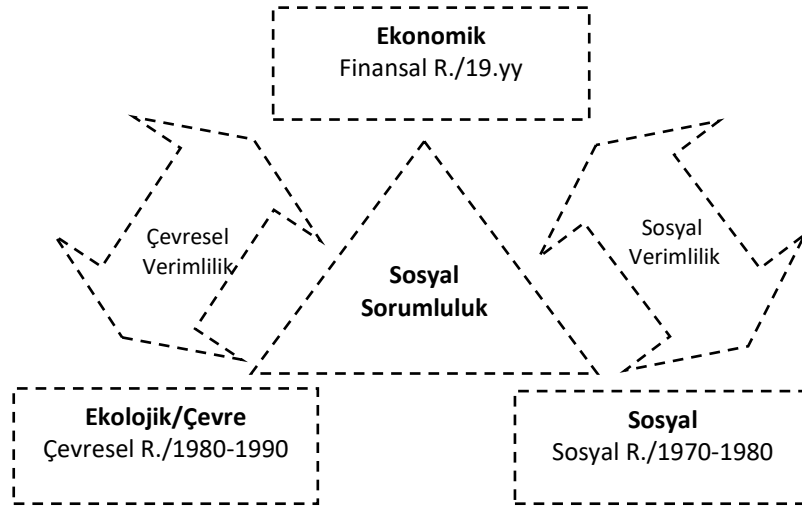
Üçlü sorumluluk raporlaması işletmelerin çevresel ve toplumsal konularda hesap vermek amacıyla bilgi kullanıcılarına sundukları rapor(lar) olarak tanımlanabilir (Gray vd., 1995: 47). Bu gibi raporlar, işletmeyi sadece ekonomik açıdan değil aksine daha geniş bir perspektiften ele alarak işletmenin sorumluluk alanları hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır (Gray, 2002: 687; Jenkins ve Yakovleva, 2006: 273).

Önceleri parasal göstergeler niteliğinde olan işletme raporları, özellikle 1970'li yıllarda sosyal bakış açısının yaygınlaşmasıyla içerik ve kapsayıcılık bakımından değişim sürecine girmiştir. Söz konusu değişim Şekil-1'de gösterilmektedir (Herzig ve Schaltegger, 2006: 305).

1800'lü yıllarda hissedar odaklı bakış açısı nedeniyle işletmeler sadece ekonomik hedeflere yönelerek başarılı olma kriterini buna göre belirlemiştir. 1900'lü yılların sonlarına doğru ise sosyal ve çevresel konulara olan farkındalığın artması ve bu konularda paydaş beklentileri işletmelerin dikkatini çekmiştir. Çevresel sorunlara ilişkin kaygıların 1980'li yıllarda nüksetmesi, çevreye dair

konuların sosyal konuların önüne geçmesine neden olmuş; nitekim işletmelerin çevresel konulara ilişkin bilgi vermeleri daha hızlı gelişim göstermiştir (Herzig ve Schaltegger, 2006: 305). 1900'lü yılların ikinci yarısından itibaren ise artık ekonomik ve çevresel konuları içeren iki boyutlu raporlama hazırlama sürecine girilmiştir. Fakat bilgi kullanıcıları tarafından bütüncül bir performans analizinin yapılabilmesi için ekonomik ve çevresel boyutlar ile birlikte sosyal konuların da sürece dâhil edilmesi gerektiği anlaşılmış böylece üç boyutlu raporlama sistemi oluşturulmuştur (Gray, 2010: 49-50).

Şekil-1: Raporlamanın Gelişimi

Üçlü sorumluluk kavramı (*triple bottom line*) John B. Elkington tarafından ilk kez 1994 yılında dile getirilmiş olup 1997 yılında ise *Cannibals With Forks* adlı kitabıyla literatüre kazandırılmıştır. Kavram, işletmelerde sürdürülebilirliğin oluşturulması ve ölçülmesi için bir yöntem olarak ele alınmış ve ayrıca birçok firmanın kamuyu bilgilendirmek amacıyla hazırladığı raporlar bu isimle sunulmuştur⁴.

Üç boyutlu raporlamaya ilişkin çalışmaların amacının sürdürülebilirliği ölçmek için bir yöntem geliştirmek olarak belirleyen Elkington (1997), üçlü yaklaşım ile performans ölçümü oluşturup sürdürülebilir bir yapı dâhilinde ekonomik, çevresel ve toplumsal sorumlulukları bütüncül olarak ele almıştır. Ayrıca Roca ve Searcy, (2012: 104) işletme faaliyetlerinde sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlara önem verilmesi ve bunu sağlamada üçlü sorumluluk kavramının benimsenmesi gerekliliğinin altını çizmiştir.

İşletme faaliyetleri ile ilgili önemli bilgi kaynağı niteliğinde olan raporlar her ne kadar aynı amaca hizmet etse de farklı isimler alarak işletmeler tarafından bilgi kullanıcılarına sunulmaktadır. Faaliyet raporları, sosyal ve çevresel raporlama, kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması, sürdürülebilirlik raporlaması, entegre raporlama veya üçlü sorumluluk raporlaması (GRI, 2011: 3; Çalışkan, 2012: 41) bunlara örnek olarak gösterilebilir. Finansal raporlamanın daha kapsamlı hali olan söz konusu raporlamalar, işletmelerin bütüncül performansı hakkında bilgi veren kurumsal yönetimin önemli bir yansıması olarak kabul edilmektedir (Sisaye, 2011: 381-389).

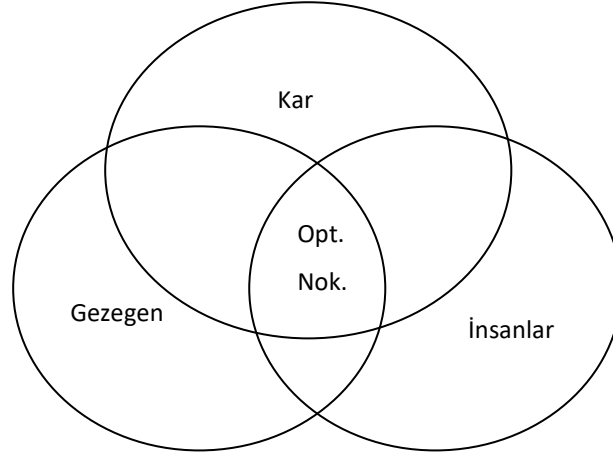
Elkington, sürdürülebilir kalkınma hedefinde işletmelerin bütüncül performanslarını ölçümleyecek anahtar üçlü kar hanesi (3P) olarak bilinen boyutlar kapsamında; kar (profit), insan (people) ve gezegen (planet) şeklinde ele almıştır.

⁴Örnek olarak Cascade Engineering firması yıllık raporlamalarını "Triple Bottom Line Report" şeklinde yayımlamaktadır. Raporlara <https://www.cascadeng.com/what-we-believe> adresinden ulaşılabilir.

2.1. Üçlü Sorumluluk Raporlamasının Boyutları

Milton Friedman geleneksel anlayışın temelini attığı modelinde işletmelerin sorumluluğunun sadece karlılık olduğunu vurgulamıştır (Gupta, 2011: 71). Oysaki başarının ve sürekliliğin sadece kârla değil sosyal ve çevresel sorumlulukların yerine getirilmesiyle gerçekleştirilebileceği anlayışının yaygınlaşması özellikle işletmeleri yakından etkilemiştir. Bu bağlamda işletme süreçlerine 3P olarak kısaltılan boyutların entegre edilmesiyle performans ölçümü yapmaya uygun koşul hazırlanarak sürdürülebilirliğin sağlanması gerçekleştirilebilecektir. Elkington tarafından üçlü kar hanesi olarak literatüre kazandırılan boyutların birbiriyle olan ilişkileri ve etkileşimleri Savitz'in optimum nokta modelinde gösterilmiştir (McDermott, 2009: 292).

Şekil-2: İşletmeler İçin Optimum Nokta Modeli

Modelde boyutların birlikte, dengeli ve optimum noktada etkileşimde olması gerektiği ayrıca boyutlar arasında kuvvetli etkileşimin olduğu belirtilmektedir. Diğer bir ifadeyle çevresel boyut, yaşam kalitesini ve toplum sağlığını etkileyerek sosyal boyutu; verimlilik çıktısıyla ekonomik boyutu etkilemektedir. Tersine yönde, sosyal ve ekonomik boyutların doğal kaynaklara yaptığı baskılar nedeniyle ilgili boyutların çevreyle olan etkileşimleri oldukça önemlidir (Şen vd., 2018: 20).

2.1.1. Üçlü Sorumluluk Raporlamasının Ekonomik Boyutu

Elkington, üçlü kar hanesindeki ekonomik boyutu ekonomik sürdürülebilirlik olarak ele alarak kar (profit) kavramı ile belirtmiştir. Sadece mali duruma önem veren yönetim anlayışının dar bir bakış açısı içinde olduğu ve diğer sorumlulukların yerine getirilmesinde eksik kalınacağı açıktır (Setthasakko, 2009: 169). Çünkü ekonomik sürdürülebilirlik için verimli, yenilikçi, rekabetçi ve katma değer yaratacak uygulamaların vizyoner bakış açısıyla iyi analiz edilmesi şarttır (Bansal, 2005). Bununla birlikte sürdürülebilir bir ekonomik performansın tesis edilmesi için paydaşlar ile iyi iletişim içinde olunması gerekmektedir (Arslan, 2017: 38).

2.1.2. Üçlü Sorumluluk Raporlamasının Sosyal Boyutu

Elkington üçlü kar hanesindeki sosyal boyutu insan (people) kavramıyla ifade ederek müşterileri, çalışanları, tedarikçileri, organizasyonları ve kurumları kısaca topluma karşı sorumluluğu olan her kesimi nitelemek için kullanmıştır.

Elkington'un yaklaşımında boyutlar eşit derecede önemli olup biri diğerinden daha öncelikli değildir. Fakat geçmişte sosyal boyut için bu durum böyle olmamış tam tersine akademik ve politik platformlarda çeşitli nedenlerden ötürü çevresel ve ekonomik boyutlara daha çok önem verilerek sosyal boyutun ihmal edildiği gözlemlenmiştir (Şen vd., 2018: 38; Cuthill, 2010: 363; Littig ve Griessler, 2005: 76). Oysaki uzun dönem değer yaratmak amacıyla ekonomik gelişmelerin toplumsal gelişmeler ile paralel yapıda ilerlemesi, diğer bir ifadeyle işletmelerin sürdürülebilirliği

için sosyal boyutun geri planda kalmaması gerekmektedir. Nitekim özellikle 1980'lerin başlarında işletmelerin ekonomik performansları ile sosyal performanslarıyla da değerlendirilmesi gerektiği anlayışı yaygınlaşmıştır (Lantos, 2001: 596).

2.1.3. Üçlü Sorumluluk Raporlamasının Çevresel Boyutu

Elkington üçlü kar hanesindeki çevresel boyutu gezegen (planet) kavramıyla ele almış ve doğal kaynakları, yaşam alanını veya en genel anlamıyla çevreyi nitelemek için kullanmıştır.

Sınırlı kaynakların gelecek nesiller düşünülmeden tüketimi, hava ve suyun hızla kirlenmesi kısaca çevreye verilen zararda büyük, orta ve küçük tüm işletmelerin sorumlu olduğu bilinmektedir (Gupta, 2011: 72). İşletmeler açısından sürdürülebilir olmanın önemli boyutu elbette ki çevreyle ilişkilidir. Çevreyi dikkate almayan bir anlayışın başta mikro ölçekli sorunlara sonrasında küresel sorunlara neden olacağı açıktır (Şen vd., 2018: 35). Özellikle sürdürülebilir çevre için doğal düzenin olabildiğince korunması ve meydana gelen zararın onarımının sağlanması gerekmektedir. Bu noktada işletmelerin önemli sorumluluklarının olduğu düşünülerek olumsuz çevresel etkileri kısıtlamaları beklenmektedir (Gupta, 2011: 72).

Bilindiği üzere 2020 Küresel Riskler Raporunda (2020: 1) gerçekleşmesi beklenen küresel tehditler arasında ilk beşte yer alan riskler "çevre ve iklim değişikliği" olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla çevresel boyut, sürdürülebilirlik için devletleri, organizasyonları, kurumları, işletmeleri özellikle ilgilendiren bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Üçlü Sorumluluk Açıklamalarına Duyulan İhtiyacın Nedenleri

İşletmelerin gelecekte için nasıl gelişmeleri ve değişim göstermeleri gerektiğini yedi büyük sürdürülebilirlik devrimi çerçevesinde ele alan Elkington, sürdürülebilir olma yolunda işletmelere kılavuzluk etmiştir. Söz konusu yedi sürdürülebilirlik devrimi üçlü sorumluluk açıklamalarına neden ihtiyaç duyulduğunun göstergesi niteliğindedir.

İşletmelerin gerekli değişimi gerçekleştirebilmeleri için devlete, sivil toplum örgütlerine, uluslararası birliklere ve hatta işletmelerin kendi aralarında kuracakları ilişkilere ihtiyacı olduğu bir gerçektir (Elkington, 2004: 3). Söz konusu yedi sürdürülebilirlik devrimi Tablo-1'de gösterilmektedir.

Tablo-1: Yedi Sürdürülebilirlik Devrimi

	ESKİ PARADİGMA	YENİ PARADİGMA
Pazar	Uyum	Rekabet
Değerler	Katı	Esnek
Şeffaflık	Kapalı	Açık
Teknoloji Yaşam Süresi	Ürün	Fonksiyon
Ortaklık	Devirme	Ortak yaşam
Zaman	Geniş	Uzun
Kurumsal Yönetim	Ayrıcalıklı	Kapsayıcı

3.1. Pazar

Bilindiği gibi küreselleşme, sağladığı birtakım avantajlar ile beraber iç ve dış pazarlarda rekabeti artırarak birçok işletmenin varlığını devam ettirmesi yönünden zorlayıcı olmuştur. Küreselleşme ile ekonomik krizler artık sadece o ülke ve sektörde değil; tüm pazarları, neticede tüm işletmeleri etkiler duruma gelmiştir. Ancak piyasa koşullarını analiz edebilen ve riskleri tespit eden işletmeler rekabet edebilir durumdadır. Bu noktada işletmeler tarafından strateji ve sorumlulukların bir nevi yansıması olan gönüllü açıklamalarda bulunulması, işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmelerinde yol açıcı bir durum oluşturacaktır (Elkington, 2004: 3).

3.2. Değerler

Elkington'a göre değer kavramı sosyal ve beşerî değerleri ifade etmektedir. Dolayısıyla işletmelerin de değerlerinin olması ve bunların korunması gerektiği belirtilmiştir.

Bilindiği gibi tarihte değerlerini yitiren işletmeler, şeffaf ve hesap verebilir olmaktan uzaklaşarak yolsuzluk gibi çeşitli skandallara karışmıştır. Özellikle 2000'li yıllara ulaşıldığında sayısında ciddi artış yaşanan işletme skandalları, işletmenin hem kendisinin hem de bu işletmeleri denetleyen kuruluşların itibarlarını derinden etkilemiştir (Varıcı, 2012: 124). Bu noktada maddi ve manevi yitimler yaşanarak korunması gereken yegâne şeyin değerler olduğu tartışmasız bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim gönüllü açıklamalar yaparak işletmenin değerlerinin ne olduğuna ilişkin verilen her bilgi, işletme ile ilgilenen taraflar açısından oldukça öneme sahiptir.

3.3. Şeffaflık

İşletmelerin küreselleşme sürecine girmeleriyle aldıkları kararlar, uygulamalar, taahhütler ve faaliyetler yoğun olarak geniş bir paydaş yelpazesinde incelenmeye başlamıştır. Dolayısıyla ilgili taraflar, işletmeleri karşılaştırırken raporlarda olmasını bekledikleri nitelik şeffaflık olmaktadır. Nitekim üçlü sorumluluk açıklama çerçevesinde yapılan açıklamalar şeffaflığa daha çok katkıda bulunarak doğru bilginin bilgi kullanıcılarına ulaşması daha etkin şekilde olacaktır (Elkington, 2004: 4).

3.4. Teknoloji Yaşam Süresi

Teknolojide yaşanan gelişmeler neticesinde işletmeler teknolojiyi sadece ürün veya hizmet üretmek için kullanmayı aynı zamanda ürün ve hizmetlerinde yer alan teknolojilerin yaşam süresiyle de ilgilenmelerini gerektirmiştir. Çünkü sürdürülebilir bir işletme olabilmek için teknolojinin tüm işlevlerinden yararlanılması gereklidir (Elkington, 2004: 5). Dolayısıyla işletme ile ilgilenen taraflar, gönüllü açıklamalar sayesinde işletme süreçlerinde yer alan teknolojinin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlar bağlamında bilgilenebilmesi sağlanmış olacaktır.

3.5. Ortaklık

Elkington (2004: 5) ortaklık kavramını işletmelerin hem birbirleriyle rekabet etmeleri hem de birlikte çalışmalarını tanımlamıştır. Ayrıca devletin, sivil toplum örgütlerinin ve işletmelerin iş birliği yapması ortaklığın bir diğer tamamlayıcı rolünü oluşturmaktadır. Özellikle uluslararası işletmeler, kazan-kazan yaklaşımını izleyerek stratejik ortaklıklar hayata geçirerek bundan önemli kazanımlar elde etmektedir. Bu noktada söz konusu kazanımları yakından takip eden paydaşlar ise sorumluluk bağlamında işletmeler üzerinde baskılar oluşturabilir. Bu baskılar işletmelerin daha geniş bir perspektiften bakmasını sağlayarak sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerin tümleşik olarak ele alınmasını gerektirecektir.

3.6. Zaman

Sürdürülebilirlik için zaman kavramı uzun dönemlidir (Elkington, 2004: 5-6). Çünkü işletmelerin planlama yaparak söz konusu planlarını uygulamaya geçirmeleri için uzun bir zamana ihtiyaçları vardır. Diğer bir ifadeyle işletmelerin uzun dönemde var olabilmesi sürdürülebilirlik boyutlarına verdikleri önem ve bu boyutların süreçlerine dâhil etmedeki başarılarıyla yakından ilgilidir. Dolayısıyla sorumluluklarını yerine getiren sürdürülebilir işletmeler için zaman kavramı geniş değil uzun olmalıdır.

3.7. Kurumsal Yönetim

Elkington, (2004: 6) tüm sürdürülebilirlik devrimlerinin birleşimiyle kurumsal yönetimin oluşabileceğini ve yedi sürdürülebilirlik devrimi içinde kapsayıcılığı en üst düzeyde olan devrimin kurumsal yönetim olduğuna işaret etmiştir. Çünkü kurumsal yönetim sadece işletme faaliyetleriyle değil işletme ekosisteminde yer alan her durum ile ilgilidir. Ayrıca sürdürülebilirlik boyutlarının bu ekosisteme entegrasyonu ise kurumsal yönetimin varlığıyla yakından ilgilidir.

4. İşletmelerin Üçlü Sorumluluk Açıklama Seviyeleri ile Kazanç Yönetimi İlişkisi Üzerine Bir Araştırma

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Önemi

Üçlü sorumluluk açıklamalarını kurumsal yapı içinde gönüllü olarak raporlamalarla sunan her işletmenin Elkington'ın özellikle üzerinde durduğu *değerler* devrimine sahip çıkarak buna göre hareket ettiği düşünülebilir. Öte yandan gönüllü raporlama yoluyla piyasaya verilen sorumluluklarını bilen ve şeffaf işletme imajı, bazı durumlarda özünde önemini yitirerek birtakım bilgi kullanıcısının menfaatinin arttırmak amacıyla çeşitli muhasebe manipülasyon yöntemlerine yönelim söz konusu olabilir. Nitekim işletmeler tarafından yapılan üçlü sorumluluk açıklamalarının muhasebe manipülasyon yöntemlerinden biri olan kazanç yönetimi uygulamalarını nasıl etkilediği araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu noktada Borsa İstanbul (BİST) sınai endeksinde faaliyet gösteren işletmelerin üçlü sorumluluk açıklama seviyesi ile kazanç yönetimi arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada işletmelerin üçlü sorumluluk seviyelerini ölçebilmek için Üçlü Sorumluluk Raporlama Endeksi (ÜSRE) adlı endeks oluşturulmuştur. Bu bağlamda özel sektörü harekete geçirmeyi ivmelendiren sürdürülebilir kalkınma için 2030 Gündemi ile Paris İklim Anlaşması gibi oluşumların işletmeleri ne derece etkilediği, gelişmekte olan ülkelerdeki işletme dinamikleri göz önünde bulundurularak, yerel dinamikler özelinde hazırlanan endeks ile ölçülmüştür.

4.2. Araştırmanın Metodolojisi

Faaliyetleri sonucunda tüm canlıları ve doğayı tehdit eden birçok olumsuz etkinin meydana gelmesinde özellikle imalat sektöründeki işletmelerin payının yüksek olması (Kaya ve Yazan, 2017: 16) araştırmanın BİST sınai endeksinde faaliyet gösteren işletmeler üzerinde yapılmasına neden olmuştur.

Çalışmada öncelikle endeks oluşturulmuş, işletmelerin endeks puanları hesaplanmış ve sonrasında kazanç yönetimine ilişkin skorlarına ulaşılmıştır. Bu kapsamda ÜSRE adı verilen endeksin kriterlerini belirlemek amacıyla konu ile ilgili önceki çalışmalar incelenmiş ve pilot uygulaması 2019'da tamamlanmıştır. Endeks; toplam 93 kriterli olup ekonomik boyut altında 24, sosyal boyut altında 40, çevresel boyut altında 29 kriterden oluşmaktadır. Kazanç yönetimi hesaplamalarında ise işletmelerin en güncel haliyle 12 aylık finansal verilerine ulaşılan 2018 yılı esas alınmıştır. Nitekim verilerine tam olarak ulaşılan BİST sınai endeksinde faaliyet gösteren 144 işletme üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir.

4.3. Veri Toplama Yöntemi

Çalışmada oluşturulan endeks kapsamında ihtiyaç duyulan veriler; işletmelerin Kamuyu Aydınlatma Platformunda (KAP) yer alan kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlarından, finansal raporlarından, varsa sürdürülebilirlik veya entegre raporlarından ayrıca kurumsal web sitelerindeki açıklamalarından içerik analizi yapılarak temin edilmiştir.

Kazanç yönetimi hesaplamalarına ilişkin ise işletmelerin finansal tablo verilerine yine KAP'tan ulaşılmış; söz konusu veriler elde edilirken orijinal Beneish (1999) modelinde kullanılan formüller esas alınmıştır.

Kazanç yönetiminin ortaya çıkarılmasına yönelik literatürde yer alan modeller arasından Beneish Modeli'nin tercih edilme sebebi, ilgili modelin salt tahakkuk esaslı verileri değil aynı zamanda kazanç yönetimi göstergesi olabilecek bazı finansal tablo verilerini de içeriyor olmasıdır. Ayrıca uzun bir süreye ihtiyaç duyulmadan, sadece iki yıllık finansal veriler ile kazanç yönetimine ilişkin hesaplamalar yapılabilmektedir⁵.

⁵ Modeldeki değişkenlere ait formüllere Ekler kısmında yer verilmiştir.

Kazanç yönetimine etkisi olabileceği düşünülen ve ayrıca önceki çalışmalarda ele alınan (Kaya ve Yazan, 2017; Memiş ve Çetenak, 2012; Kim vd., 2012; Reyna, 2012; Jara ve Lopez, 2011; Yip vd., 2011; Gargouri vd., 2010; Prawitt vd., 2009; Ho ve Taylor, 2007; Liu ve Lu, 2007; Grob, 2007; Beasley vd., 2000) kontrol değişkenleri de çalışmanın modeline dâhil edilmiştir. Söz konusu değişkenler; işletme büyüklüğü, işletmenin yaşı, aktif karlılık oranı (ROA), sahiplik yoğunlaşması, toplam yükümlülükler/toplam aktifler oranı, piyasa değeri/defter değeri oranı, bağımsız yönetici sayısı/toplam yönetici sayısı oranı, dört büyük denetim firması tarafından denetlenme(me) durumu, BİST kurumsal yönetim endeksinde olma(ma) durumu şeklinde olup bu bilgiler KAP'ın şirket genel bilgileri kısmından ve finansal tablolardan elde edilmiştir.

Elde edilen endeks verileri ile kazanç yönetimi çıktıları arasındaki ilişki ikili lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir. Sosyal bilimciler tarafından sıkça kullanılan ikili lojistik regresyon analizi, ikili cevap içeren (kazanç yönetimi ihtimali var; kazanç yönetimi ihtimali yok) bağımlı değişkenlerin olduğu durumda tercih edilmektedir. Buna ek olarak ikili lojistik regresyon analizinde bağımsız değişkenlerin kategorik isimsel ölçekli olan faktör ya da sürekli nitelikteki ortak değişkenler şeklinde olması, çalışmadaki değişkenlerin yapısına en uygun yöntem olduğunu göstermektedir.

4.4. Araştırmanın Analizi ve Sonuçları

Çalışma kapsamında kazanç yönetimi uygulamalarının işletmelerin üçlü sorumluluk açıklamaları altında sınırlanabileceği düşünülerek bütüncül bir model oluşturulmuştur. Modelde bağımlı değişken kazanç yönetimi iken ÜSRE'nin etkilerinin daha detaylı incelenebilmesi için sosyal, çevresel ve ekonomik alt endeksler bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Oluşturulan model ve değişkenler aşağıdaki gibidir.

Tablo-2: Modelde Yer Alan Değişkenler

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	BAĞIMSIZ DEĞİŞKENLER
Y: Kazanç Yönetimi Uygulama İhtimali (KY)	X ₁ : Ekonomik Boyut Endeks Puanı (EBE)
	X ₂ : Sosyal Boyut Endeks Puanı (SBE)
	X ₃ : Çevresel Boyut Endeks Puanı (CBE)
	X ₄ : İşletme Büyüklüğü (B)
	X ₅ : İşletmenin Yaşı (Y)
	X ₆ : Aktif Karlılık Oranı (ROA)
	X ₇ : Dört büyük denetim firması tarafından denetlenme durumu (BIG)
	X ₈ : Kaldıraç Oranı (KO)
	X ₉ : Piyasa Değeri/Defter Değeri Oranı (PD/DD)
	X ₁₀ : Yönetim kurulundaki bağımsız üye sayısı/Toplam üye sayısı (B.U)
	X ₁₁ : Sahiplik Yoğunlaşması (S.Y)
	X ₁₂ : XKURY'de işlem görmesi durumu (KYE)

Not: Bağımsız değişkenlere ilişkin açıklamalar Ekler kısmında yer almaktadır.

$$KY_i = \beta_0 + \beta_1 EBE_i + \beta_2 SBE_i + \beta_3 CBE_i + \beta_4 B_i + \beta_5 Y_i + \beta_6 ROA_i + \beta_7 BIG_i + \beta_8 KO_i + \beta_9 PD/DD_i + \beta_{10} B.U_i + \beta_{11} S.Y_i + \beta_{12} KYE_i + \epsilon_i \quad (1)$$

Analize başlamadan önce veriler arasında çoklu bağlantı sorununun olup olmadığı araştırılmış olup korelasyon analizi ile verilerin tolerans ve varyans şişme değerleri incelenerek çoklu bağlantı sorununun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada öncelikle işletmelerin genel ve alt boyutlar bağlamında endeks puanları belirlenmiştir. Bunun için belirlenen kriterler bağlamında işletmede açıklama var ise 1 (bir), yok ise 0 (sıfır) değeri verilerek notlanmıştır. Hesaplanan ham puanların değerlendirilmesinin

yapılabilmesi ve karşılaştırmaların daha anlamlı olması için normalize yöntemi kullanılarak boyutlara ait toplam değerlere ulaşılmıştır⁶.

Araştırmada öncelikle işletmelerin genel ve alt boyutlar bağlamında endeks seviyeleri belirlenmiştir. İşletmelerin genel endeks dağılımları Tablo-3'te gösterilmektedir.

Tablo-3: ÜSR Seviyesine Göre İşletmelerin Dağılımı

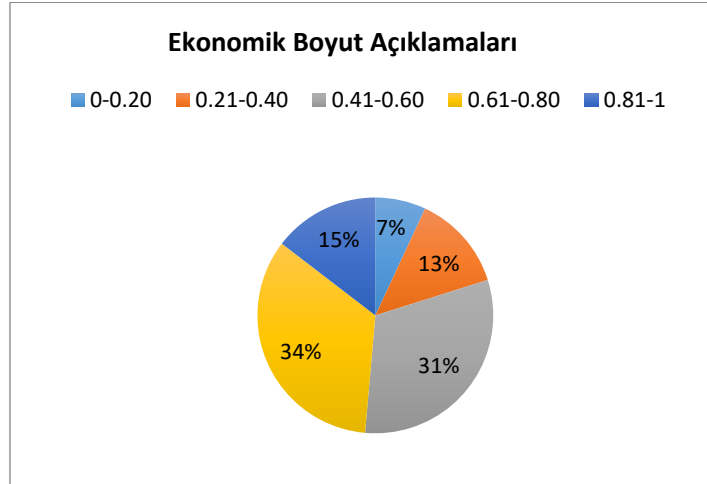
ÜSRE	İşletme Sayısı
0-0,20	12
0,21-0,40	32
0,41-0,60	52
0,61-0,80	34
0,81-1	14

İşletmelerin maksimum bilgi açıklama puanının 0,96 olması ve endekste 0,52'nin üzerinde puan alan işletme sayısının az olmaması gibi sebeplerden ötürü BİST sınıai endeksindeki işletmelerin çoğunluğunun üçlü sorumluluk açıklamaları yaptıkları sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmanın modelinde yer alan alt boyutlara ilişkin incelemeler ise sırasıyla aşağıda verilmiştir.

Şekil-3'te gösterildiği üzere işletmelerin belli bir seviyede ekonomik açıklama yaptığı diğer bir ifadeyle BİST sınıai endeksinde azımsanmayacak sayıda ekonomik açıklama yapan işletmenin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil-3: İşletmelerin Ekonomik Boyut Endeksindeki Dağılımı

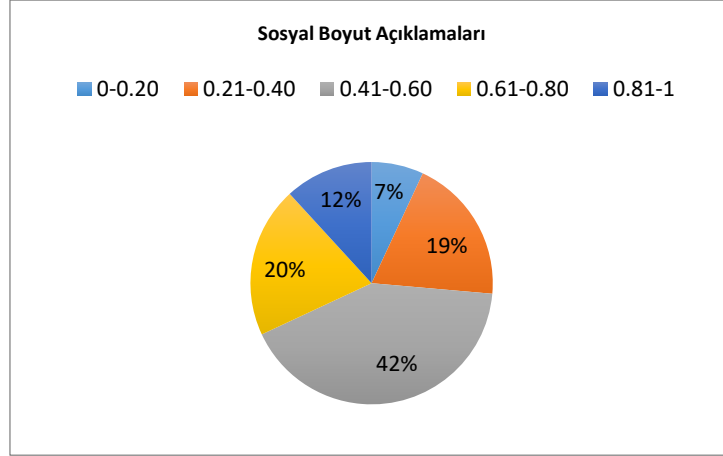

Şekil-4'te gösterildiği üzere BİST sınıai endeksinde işlem gören işletmelerin sosyal açıklama yapma düzeyleri, ekonomik açıklama düzeyi kadar olmamakla birlikte çok düşük seviyelerde değildir.

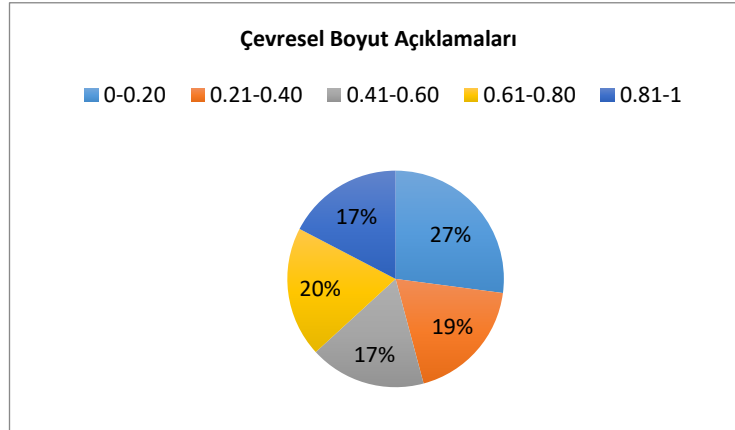
Çevresel açıklama dağılımının gösterildiği Şekil-5'ten anlaşılacağı üzere BİST sınıai endeksinde işlem gören işletmelerin çevresel açıklama düzeyleri diğer iki açıklama türüne göre daha düşüktür.

⁶Normalize işlemi minimum-maksimum yöntemi kullanılarak yapılmış olup alt endeks ve toplam endeks notlarına ulaşılmıştır. $N = \frac{(D - \text{Min})}{(\text{Maks} - \text{Min})}$ formülde yer alan; N, normalize değeri; D, toplanan verinin ham değeri; Min, veri setinin en düşük değeri; Maks, veri setinin en yüksek değerini ifade etmektedir. Her bilginin eşit derecede önemli olduğu ve her bilgiye eşit derecede önem verildiği varsayılarak unsurlar eşit (ağırlıksız) olarak ağırlıklandırılmıştır. Nitekim ekonomik boyut endeksi, sosyal boyut endeksi ve çevresel boyut endeksi 0,33 katsayısı ile çarpılarak genel toplama diğer bir ifadeyle üçlü sorumluluk endeksi puanına ulaşılmıştır. Normalize işlemi sonucunda her işletmenin ham puanı, 0-1 arasında bir değere karşılık gelecek şekile getirilmiştir.

Şekil-4: İşletmelerin Sosyal Boyut Endeksindeki Dağılımı

Şekil-5: İşletmelerin Çevresel Boyut Endeksindeki Dağılımı

BİST sınai endeksinde yer alan işletmelerin Türkiye'nin büyük işletmeleri arasında olması ve özellikle 2013'e kadar raporlarında yer alan açıklamaların içerik yönünden belli bir seviyeye getirilmiş olması (Özbay, 2019: 459), boyutlar arasındaki farkların yakın çıkmasına sebep olabilir. Özellikle alt boyut endeksleri içerisinde en yüksek skor ve ortalama, ekonomik boyut endeksine aittir. Bilindiği gibi hem yasal otoriteler hem de yönetsel amaçlar gereği işletmeler daha çok ekonomik yönden incelendiği için bu türde yapılan açıklamalar, sosyal ve çevresel açıklamalara göre daha çok paylaşılıyor hale gelmiştir.

Ekonomik açıklamalardan sonra ise en fazla açıklamanın alt boyut endekslerinden sosyal açıklamalara ait olduğu saptanmıştır. Bunun sebebi, analize konu olan işletmelerin BİST'de işlem görmesi sebebiyle SPK düzenlemelerine tabi olup Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu hazırlama zorunluluklarının olması gösterilebilir. Çünkü insan kaynakları politikası, etik kurallar vs. gibi sosyal konular bağlamında işletmeler zaten zorunlu olarak açıklama yapmaktadırlar. Öte yandan endeks kapsamında daha fazla açıklama yaparak kendi çaba ve gayretleriyle yüksek kurumsal ve sosyal sorumlu bir yapıya dönüşen işletmelerin de olduğu görülmüştür.

İşletmelerin büyük çoğunluğunun yeterli açıklama yapmadığı ve düşük skorlar aldığı endeks türü ise çevresel boyuta aittir. Bunun en önemli nedeninin çevresel boyut endeksini oluşturan kriterlerin işletmeler açısından fazlasıyla teknik ve altyapı çalışması gerektirmesi; diğer bir ifadeyle işletmelerin henüz çevresel boyuttaki açıklamalara yeterince hazır olmadıkları olabilir.

Özellikle küresel iklim değişikliği ve bunun işletmeler üzerindeki etkileri düşünüldüğünde; işletmelerin küresel iklim değişikliği üzerindeki olumsuz etkilerini azaltacak birtakım faaliyetleri

icra etmesi, icra ettiği bu faaliyetleri açıklamasının sonraki süreçlerde zorunlu hale gelmesi kuvvetle muhtemeldir. Başka bir anlatımla, işletmelerin halihazırda gönüllü olarak yayınladığı bu bilgilerin açıklanmasının sonraki süreçlerde zorunluluk arz etmesi kaçınılmaz hale gelebilir. Bu anlamda işletmelerin gelişmelere hazırlıklı olması gerekmektedir.

Çalışmada ikili lojistik regresyon analizi uygulanarak analize ilişkin modelin istatistiksel olarak anlamlılığı ve uyum iyiliği analizleri yapılarak analiz sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tablo-4: Modelde Yer Alan Değişkenler Tablosu

DEĞİŞKENLER	B	STD. HATA	P	EXP(B)
EBE	,716	1,542	,642	2,046
SBE	3,033	2,415	,209	20,769
CBE	-2,712	1,600	,090	,066
B	,074	,267	,780	1,077
Y	-,015	,015	,306	,985
ROA	2,097	,465	,000	8,143
BIG(1)	,729	,644	,258	2,074
KO	,407	1,223	,739	1,502
PD/DD	,116	,136	,393	1,123
B.U	3,154	1,964	,108	23,432
S.Y	-2,039	,922	,027	,130
KYE(1)	-1,253	,660	,058	,286
Constant	-,071	2,406	,976	,931

Tablo-4'te görüldüğü üzere kazanç yönetimi ile üçlü sorumluluk açıklama boyutlarından sadece çevresel boyut endeks puanı ile anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Buna göre işletmelerin çevresel boyut endeks puanı değişkeni ile kazanç yönetimi arasında anlamlı negatif bir ilişki gözlemlenmiştir. Dolayısıyla işletmelerin çevreye ilişkin açıklamaları arttıkça kazanç yönetimine başvurma ihtimallerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan bu sonuç çevresel sorumluluk düzeyi ve kazanç yönetimi uygulamalarının işletmelerin finansal performansı ile önemli bir etkileşim içinde olduğunu kanıtlayan Heltzer'in (2011) çalışmasını destekler niteliktedir.

Benzer şekilde çalışmada kontrol değişkeni olarak belirlenen sahiplik yoğunlaşması ile kazanç yönetimi arasında anlamlı negatif ilişkiye rastlanmıştır. Buna göre işletmelerin %10 ve daha fazla paya sahip ortaklarına ilişkin toplam paylarını gösteren sahiplik yoğunlaşması yükseldikçe kazanç yönetimi uygulama ihtimalinin düştüğü sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, işletme sermayesinin büyük bir kısmının birkaç kişi veya grubun elinde bulunması durumunun işletme yönetiminin finansal yönden manipülatif uygulamalara başvurmasını sınırladığı bulgusuna ulaşan Prior vd. (2008), Jara ve Lopez (2011), Reyna (2012), Kaya ve Yazan'ın (2017) çalışmalarını desteklemektedir.

Çalışmanın diğer bir kontrol değişkeni olan işletmenin BİST kurumsal yönetim endeksine dâhil olma(ma) durumu ile kazanç yönetimi uygulama ihtimali arasında anlamlı ve negatif bir ilişkiye rastlanmıştır. BİST kurumsal yönetim endeksine dâhil olmanın işletmenin kazanç yönetimi uygulama ihtimalini kısıtladığına ilişkin ulaşılan sonuç; kurumsal yönetim ile finansal bilgi manipülasyonu ilişkisini araştıran Binici'nin (2011) çalışma bulgusunu destekler niteliktedir.

Negatif yönlü anlamlı çıkan değişkenlerin tersine aktif karlılık oranı değişkeni ile kazanç yönetimi arasında anlamlı ve pozitif ilişkiye rastlanmıştır. Aktif karlılık oranı yükseldikçe işletmelerin kazanç yönetimini uygulama ihtimalinin arttığı sonucu; ekonomik açıdan daha yüksek rantabiliteye sahip işletmelerin kazanç yönetimine başvurabilecekleri bulgusuna ulaşan Prawitt vd. (2009) ile Scholtens ve Kang'ın (2013) çalışmalarını desteklemektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada üçlü sorumluluk açıklamaları özelinde gönüllü açıklama faaliyetlerinin kazanç yönetimini kısıtlamada önemli bir etken olup olmadığı araştırılmış ve birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bağlamda sosyal, çevresel ve ekonomik açıklamaların, finansal tablo bilgilerinin manipüle edilmesinin belirli bir düzeyde sınırlandırılabilmesi varsayımı altında oluşturulan alt endeksler ve kontrol değişkenlerinin kazanç yönetimi üzerindeki etkisi, doğrusal olmayan regresyon analiz yöntemlerinden ikili lojistik regresyon analizi ile incelenmiştir.

Analiz neticesinde işletmelerin kazanç yönetimine başvurma ihtimalleri ile çevresel boyut endeks puanı, sahiplik yoğunlaşması, kurumsal yönetim endeksinde olma(ma) durumu ve aktif karlılık oranı arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir.

Çevresel boyut endeksi, işletmelerin faaliyetleri sırasında hem çevreye verdikleri zarar hem de alınan önlem, uygulama ve ölçümlere ilişkin yaptıkları açıklamaları içeren bir endeks olarak hazırlanmıştır. Analiz neticesinde işletmelerin çevresel açıklamaları arttıkça yönetimin de işletmenin finansal yönünü olduğu gibi yansıtmada daha istekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim çevre konusunda yapılan yatırımın belli bir zaman sonra işletmeye ekonomik olarak geri dönüşünün olacağını bilen, çevre sorumluluğunun bilincinde olan işletmelerin benzer şekilde finansal bilgi kullanıcıları için de şeffaf ve hesap verebilir olmaya dikkat ettikleri söylenebilir.

Çalışmada kazanç yönetimi ile sosyal ve ekonomik endeks puanlarına ilişkin anlamlı sonuçlara ulaşılamaz iken aşağıda belirtilen kontrol değişkenleri ile anlamlı ilişkilere rastlanmıştır.

Analiz sonucunda sahiplik yoğunlaşması ile kazanç yönetimi arasında anlamlı ve negatif ilişki elde edilmiştir. İşletme sermayesinin az sayıda ortak elinde bulunması durumu hissedarların yöneticiyi yakından izleyebilmesini olanaklı hale getirerek farklı çıkar grupları arasındaki temsil probleminin azalmasına, nitekim artan kontrol ve denetim ile işletmelerin kazanç yönetimi uygulamalarını sınırlandırabileceği görülmüştür.

Analiz sonucunda BİST kurumsal yönetim endeksine dâhil olma(ma) ile kazanç yönetimi arasında anlamlı ve negatif bir ilişkiye rastlanmıştır. Bilindiği üzere işletme söz konusu endekse girerek kurumsal yönetim uygulamaları kapsamında çalışmalarının olduğunu bir nevi teyit ve tasdik ettirmiş durumdadır. Buna paralel olarak kurumsal yönetim uygulamalarını dikkate alan işletmelerin finansal yönden manipülatif işlemlere yönelimlerinin kısıtlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Son olarak aktif karlılık oranı ile kazanç yönetimi arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Nitekim karlılığa ilişkin iyi bir performans sergileyen işletmelerin olumlu durumlarının etkisini sürdürülebilir kılmak amacıyla kazanç yönetimi uygulamalarına başvurabilecekleri elde edilen bulgular arasındadır.

Küresel iklim değişikliği ile birlikte işletmelerin çevresel etkilerinin açıklanması adına yapılacak düzenlemeleri sektörel farklılıklar da gözetilerek işletmelerin takip etmesi ve bu düzenlemelere önceden hazırlıklı olması gerekmektedir. Bununla birlikte küresel anlamda yayınlanan çevresel raporlar ve bu raporların süreçle ilgili sonuçları iyi analiz edilmelidir. Bu analizler sonucunda işletmelerin çevresel gelişmelere ve değişimlere adapte olması tavsiye edilmektedir. Çevresel değişimlere adaptasyonun sağlanması adına da işletmelerin önceden hazırlıklı olması, bu hazırlık çerçevesinde, hazırlığın göstergesi niteliğinde üçlü sorumluluk açıklamalarının çevresel boyutuna önem vermesi işletmelerin gelecek planlamaları açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

Arslan, Z. (2017). Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Marka Entegrasyonunda Sürdürülebilir Kurumsal Marka Kavramı ve Yansımaları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Bansal, P. (2005). Evolving Sustainably: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, 26 (3), 197-218.
- Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R. ve Lapides, P. D. (2000). Fraudulent Financial Reporting: Consideration of Industry Traits and Corporate Governance Mechanisms. *Accounting Horizons*, 14 (4), 441-454.
- Beneish, M. D. (1999). The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55 (5), 24-36.
- Binici, Ö. (2011). Kurumsal Yönetim ile Finansal Bilgi Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İMKB Metal Eşya, Makine Endeksine Yönelik Bir Uygulama. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Cascade Engineering TBL Report (2021). Erişim Adresi <https://www.cascadeng.com/what-we-believe>
- Cuthill, M. (2010). Strengthening the “Social” in Sustainable Development: Developing a Conceptual Framework for Social Sustainability in a Rapid Urban Growth Region in Australia. *Sustainable Development*, 18 (6), 362-373.
- Çalışkan, A. Ö. (2012). Sürdürülebilirlik Raporlaması. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)*, 5 (1).
- Elkington, J., (1997). *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st century Business*. Oxford: Capstone Publishing Limited.
- Elkington, J. (2004). Enter The Triple Bottom Line. A. Henriques ve J. Richardson (eds.). in: *The Triple Bottom Line: Does it All Add Up?* London: Earth Scan. 1-16.
- Gargouri, R. M., Shabou, R. ve Francoeur, C. (2010). The Relationship Between Corporate Social Performance and Earnings Management. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 27 (4), 320-334.
- Gray, R., Kouhy, R. ve Lavers, S. (1995). “Corporate social and environmental reporting”. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 8 (2). 47-77.
- Gray, R. (2002). The Social Accounting Project and Accounting Organizations and Society Privileging Engagement, Imaginings, New Accountings and Pragmatism over Critique?. *Accounting, Organizations and Society*, 27 (7), 687-708.
- Gray, R. (2010). Is Accounting for Sustainability Actually Accounting for Sustainability and How Would We Know? An Exploration of Narratives of Organisations and The Planet. *Accounting, Organizations and Society*, 35 (1), 47-62.
- GRI (2011). Sustainability Reporting Guidelines, Erişim Adresi <http://www.interlycees.lu/site/wp-content/uploads/2010/01/GRI-G31-Guidelines-2011.pdf>.
- Grob, K. (2007). *Equity Ownership and Performance: An Empirical Study of German Traded Companies*. Springer Science & Business Media.
- Gupta, A. (2011). Triple bottom line (TBL a 3BL). *SAMVAD, International Journal of Management*. 2, 71-77.
- Heltzer, W. (2011). The Asymmetric Relationship Between Corporate Environmental Responsibility and Earnings Management. *Managerial Auditing Journal*, 26 (1), 65-88.
- Herzig, C., ve Schaltegger, S. (2006). Corporate Sustainability Reporting-An Overview. S. Schaltegger, M. Bennet and R. Burritt (eds.) in: *Sustainability Accounting and Reporting* (s. 301-324). Dordrecht: Springer.

- Ho, L. ve Taylor, M. (2007). An Empirical Analysis of Triple Bottom Line Reporting and Its Determinates: Evidence from United States and Japan. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 18 (2), 123-150.
- Jara, M., ve López-Iturriaga, F. J. (2011). Earnings Management and Contests for Control: An Analysis of European Family Firms. *Journal of Centrum Cathedra*, 4(1), 100-120.
- Jenkins, H. ve Yakovleva, N. (2006). Corporate Social Responsibility in The Mining Industry: Exploring Trends in Social and Environmental Disclosure. *Journal of Cleaner Production*, 14 (3-4), 271-284.
- Kaya, U. ve Yazan, Ö. (2017). Kurumsal Sosyal Sorumluluk - Kazanç Yönetimi ve Finansal Performans İlişkisi. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, (51), 15-40.
- Kim, Y., Park, M. S. ve Wier, B. (2012). Is Earnings Quality Associated with Corporate Social Responsibility?. *The Accounting Review*, 87 (3), 761-796.
- Lantos, G. P. (2001). The Boundaries of Strategic Corporate Social Responsibility. *Journal of Consumer Marketing*, 7 (18), 595-630.
- Littig, B. ve Griessler, E. (2005). Social Sustainability: A Catchword Between Political Pragmatism and Social Theory. *International Journal of Sustainable Development*, 8 (1-2), 65-79.
- Liu, Q. ve Lu, Z. J. (2007). Corporate Governance and Earnings Management in the Chinese Listed Companies: A Tunneling Perspective. *Journal of Corporate Finance*. 13 (5), 881-906.
- McDermott, C. C. (2009). Corporate Agenda 21: A Unified Global Approach to CSR and Sustainability. *Corporate Communications: An International Journal*, 14 (3), 286-302.
- Memiş, M. Ü. ve Çetenak, E. H. (2012). Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 21 (3), 205-224.
- Özbay, D. (2019). Türkiye’de Finansal Olmayan Raporlama ve Gelişim Trendi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15 (2), 445-462.
- Prawitt, D. F., Smith, J. L. ve Wood, D. A. (2009). Internal Audit Quality and Earnings Management. *The Accounting Review*, 84 (4), 1255-1280.
- Prior, D., Surroca, J. ve Tribó, J. A. (2008). Are Socially Responsible Managers Really Ethical? Exploring the Relationship Between Earnings Management and Corporate Social Responsibility. *Corporate Governance: An International Review*, 16 (3). 160-177.
- Reyna, J. M. S. M. (2012). An Empirical Examination of Ownership Structure, Earnings Management and Growth Opportunities in Mexican Market. *International Journal of Business and Social Research*, 2 (7), 103-123.
- Roca, L. C. ve Searcy, C. (2012). An Analysis of Indicators Disclosed in Corporate Sustainability Reports. *Journal of Cleaner Production*, 20 (1), 103-118.
- Scholtens, B. ve Kang, F. C. (2013). Corporate Social Responsibility and Earnings Management: Evidence from Asian Economies. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. 20 (2), 95-112.
- Setthasakko, W. (2009). Barriers to Implementing Corporate Environmental Responsibility in Thailand: A Qualitative Approach. *International Journal of Organizational Analysis*, 17 (3), 169-183.
- Sisaye, S. (2011). Ecological Systems Approaches to Sustainability and Organizational Development. *Leadership & Organization Development Journal*, 32 (4), 379-398.

- Şen, H., Kaya, A. ve Alpaslan, B. (2018). A Historical and Current Perspective on Sustainability. *Ekonomik Yaklaşım*, 29 (107), 1-47.
- Varıcı, İ. (2012). Hileli Finansal Raporlama Açısından Denetçinin Sorumluluğu: İMKB’de Faaliyet Gösteren İşletmelerin Denetim Raporlarının İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 3(5).
- World Economic Forum (2020). The Global Risks Report 2020. Erişim Adresi http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf
- Yip, E., Van Staden, C. ve Cahan, S. (2011). Corporate Social Responsibility Reporting and Earnings Management: The Role of Political Costs. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 5 (3), 17-34.

Ekler

Beneish Modelindeki Değişkenlere Ait Formüller:

Ticari Alacaklar Endeksi :	$\frac{\text{Ticari Alacaklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Ticari Alacaklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
Brüt Kar Marjı Endeksi :	$\frac{(\text{Brüt Satışlar}_{t-1} - \text{Satılan Malın Maliyeti}_{t-1}) / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}{(\text{Brüt Satışlar}_t - \text{Satılan Malın Maliyeti}_t) / \text{Brüt Satışlar}_t}$
Aktif Kalitesi Endeksi:	$\frac{(1 - (\text{Dönen Varlıklar}_t + \text{Maddi Duran Varlıklar}_t)) / \text{Top. Varlıklar}_t}{(1 - (\text{Dönen Varlıklar}_{t-1} + \text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1})) / \text{Top. Varlıklar}_{t-1}}$
Satışların Büyüme Endeksi:	$\frac{\text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
Amortisman Endeksi:	$\frac{\Delta B. \text{Amortismanlar}_{t-1} / (\Delta B. \text{Amortismanlar}_{t-1} + \text{Maddi D. Varlıklar}_{t-1})}{\Delta B. \text{Amortismanlar}_t / (\Delta B. \text{Amortismanlar}_t + \text{Maddi D. Varlıklar}_t)}$
Borç Yapısındaki Değişim Endeksi:	$\frac{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_t + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_t) / \text{Toplam Varlıklar}_t}{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_{t-1} + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_{t-1}) / \text{Toplam Varlıklar}_{t-1}}$
Pazarlama Satış Dağıtım ve Genel Yön.Giderleri Endeksi:	$\frac{(\text{Pazarlama, Satış ve Dağıtım Gid}_t + \text{Genel Yönetim Gid}_t) / B. \text{Sat}_t}{(\text{Pazarlama, Satış ve Dağıtım Gid}_{t-1} + \text{Genel Yönetim Gid}_{t-1}) / B. \text{Sat}_{t-1}}$
Top.Tahakkuk/Top.Varlık Oranı:	$\frac{\Delta D. \text{Varlıklar}_t - \Delta H. \text{Değerler}_t - (\Delta K. V. \text{Borçlar}_t - \Delta U. V. \text{Borç Anapara Taksit ve Faizleri}_t) - \text{Amrt. G}_t - \Delta \text{Öd. Vergi ve Diğer Yasal Yük. Karşılığı}_t}{\text{Top. Varlıklar}_t}$

Modelde kullanılan Değişkenler:

KY:	i işletmesinin t yılı sonunda hesaplanan kazanç yönetimi olasılığı. Kazanç yönetimi uygulama ihtimali var ise 1 yok ise 0
EBE:	i işletmesinin t yılındaki ekonomik boyut endeks puanı
SBE:	i işletmesinin t yılındaki sosyal boyut endeks puanı
CBE:	i işletmesinin t yılındaki çevresel boyut endeks puanı
B:	i işletmesinin t yılı sonundaki işletme büyüklüğü (i işletmesinin t yılı sonundaki toplam varlıklarının logaritması)
Y:	i işletmesinin t yılındaki yaşı
ROA:	i işletmesinin t yılı sonundaki Net karı/Toplam varlıklar oranı
BIG4:	i işletmesinin t yılında dört büyük denetim firması tarafından denetlenme durumu için 1 diğer durumda 0 olan kukla değişken
KO:	i işletmesinin t yılı sonundaki kaldıraç oranı. Toplam yükümlülükler toplamı/Aktif toplamı
PD/DD:	i işletmesinin t yılı sonundaki Piyasa değeri/Defter değeri oranı
B.U:	Yönetim kurulunda bulunan bağımsız üye sayısı/Toplam üye sayısı
S.Y:	i işletmesinin t yılı sonundaki sahiplik yoğunlaşması (% 10 ve daha fazla paya sahip ortakların toplam paylarını gösteren ortaklık konsantrasyonu)
KYE:	i işletmesinin hissesinin t yılında BİST XKURY’de işlem görmesi durumu için 1 diğer durumda 0 olan kukla değişken

DO TRIPLE BOTTOM LINE DISCLOSURES HAVE A LIMITING ROLE IN EARNINGS MANAGEMENT PRACTICES?

Extended Abstract

Aim: It is reasonable to assume that any enterprise that voluntarily provides triple bottom line disclosures within the corporate structure endorses and upholds the values revolution that Elkington particularly emphasizes. On the other hand, the image of a responsible and transparent entity conveyed to the market through voluntary reporting may, in some cases, lose its inherent significance, and various accounting manipulation methods may be used to pique the interest of some information users. Thus, the present study aims to discuss how triple bottom line disclosures made by enterprises affect earnings management practices. At this point, the relationship between the level of voluntary explanations provided by enterprises listed on the Borsa Istanbul (BIST) and earnings management was attempted.

Method(s): The study was conducted on the enterprises active in the BIST industrial index due to the high share of enterprises, especially in the manufacturing sector, that causes many adverse effects on all living creatures and nature because of their activities (Kaya and Yazan, 2017: 16). The index was created first in the study, then the enterprise index scores were calculated, and finally the earnings management scores were obtained. Within this scope, the previous studies on the subject were examined to determine the criteria of the index called "ÜSRE", and the pilot scheme was completed in 2019. The index includes 93 criteria: 24 criteria for the economic dimension, 40 criteria for the social dimension and 29 criteria for the environmental dimension. Earnings management calculations were based on the 2018 fiscal year, which included the firms' most recent 12-month financial data. Thus, the analyses were carried out on 144 firms that were involved in the BIST industrial index and had complete data.

Findings: Significant correlations were found between the likelihood of enterprises using earnings management and environmental dimension index scores, ownership concentration, traded on the BIST Corporate Governance Index (XKURY) and the rate of return on assets. The analysis revealed that as the enterprises' environmental explanations increased, they were more willing to reflect on their financial aspect as it was. Furthermore, enterprises that are conscious of their environmental responsibilities, understanding that the investment made in the environment will return to the business economically after a given length of time, pay attention to being transparent and accountable to financial information users. While significant results regarding social and economic index scores could not be obtained, significant correlations with some control variables were detected. A significant and negative correlation between ownership concentration and earnings management was detected. It was reached that the operating capital owned by a few partners allows the stakeholders to closely monitor the manager and causes the representation problem between different interest groups to decrease, thus restricting the earnings management practices by enterprises with increased controls and supervision. Additionally, a significant and negative correlation between traded on XKURY (or not) and earnings management was found. As is well known, included in the XKURY, the enterprise verifies and validates that its operations are consistent with corporate management practices. Concordantly, it was discovered that enterprises paying attention to corporate management practices had a limited tendency for financial manipulation. Finally, it was discovered that there was a significant and positive correlation between earnings management and the rate of return on assets. Thus, one of the conclusions reached was that enterprises that do well in terms of profitability could apply earnings management practices to sustain this positive situation.

Conclusion: This study is considered valuable to the literature in terms of determining the current situation in Türkiye regarding the voluntary explanations, raising awareness, and identifying the deficiencies. It is clear that both the world and Türkiye should work in this area to determine the

enterprises' financial performance along with the determinations regarding social and environmental risks and manage them correctly. Furthermore, as the number of people who opt to invest based on non-financial performance as well as financial performance increases, it can be assumed that studies voluntary reporting reporting methodologies will provide essential guidance for enterprises.